

*Acta des particulieren sijnodi der kercken
van Suydthollandt, gehouden binnen de stadt
Woerden, begonnen den 10^{en} Augusti 1604.*

Naerdats des Heeren naem aengeropen ende de naemen dergeener, die op den sijnodum verschenen, aengeteeckent waeren, sijn verkooren tot praesidem der vergaedinghe D. FRANCISCUS LANSBERGIUS, tot assessorem JOANNES DIBBETIUS, tot scribam DANIEL DOLEGIUS.

De personen, met behoorlicke credentie op den sijnodo verschenen, sijn dese naevolghende.

Wt de classe van Dordrecht :

JOANNES DIBBETIUS,	}	predicant tot	{	Dordrecht,
LAMBERTUS SANDERS,				Willemstadt,
MICHAEL HAGIUS,				Streefkereck,
CORNELIS ADRIAENSZ BOT, ouderlinck tot Dordrecht.				

Wt de classe van Delft :

DANIEL DOLEGIUS,	}	predicant tot	{	Delft,
MARTINUS NICOLAI,				Lier,
WILLHEM CRIJNSZ,				Maeslandt,
ROELANDT DE CARPENTIER, ouderlinck tot Delft.				

Wt de classe van Leyden :

EGBERTUS AEMILII,	}	predicant tot	{	Leyden,
ISEBRANDUS REIJERI,				Sassenheim,
DAVID JACOBI,				Cattwijk,
D. PAULUS MERULA, ouderlinck tot Leijden.				

Wt de classe van der Goude :

THEODORICUS HERMANNI HERBERTII,	}	predicant tot	{	Goude,
LAMBERTUS JEMMINGIUS,				Moordrecht,
ADRIANUS JOANNIS,				Nieuwekercke,
DIRICK WILLEMSZ, ouderlinck van der Goude.				

Wt de classe van Rotterdam :

FRANCISCUS LANSBERGIUS,	}	predicant tot	{	Rotterdam,
HENRICUS ARNOLDI,				Iselmonde,
JACOBUS TAURINUS,				Delfhaeven,
CORNELIS CORNELISZ, ouderlinck ende burchmeester tot Rotterdam.				

Wt de classe van Gorrichum :

PETRUS LEEUWIUS ,	}	predicant tot	{	Gorrichum ,
HERMANNUS BERGAeus ,				Culenburg ,
DITHMARIUS BLESKENIUS ,				Gijzen ,

WOUTER VERWAJ, ouderlinck tot Culenburg.

Wt de classe van den Briel :

THEOPHILUS RIJCKEWAERT ,	}	predicant tot	{	Briel ,
JOANNES VOSSIUS ,				Spijkenesse ,
DAVID TIMMERMAN ,				Oudetonghe ,

JAN WILLEMSZ VERDAM, ouderlinck van den Briel.

Wt de classe van sGraevenhage :

BERNARDUS FAILLIE ,	}	predicant tot	{	Haeghe ,
SAMUEL MONTANUS ,				Waeteringhe ,
ARNOLDUS SWALMIUS ,				Gravesande ,

MR. GEERAERT HAMEL, advocaet voor den Hove van Hollandt, ouderlinck in den Haeghe.

Wt de classe van Woerden :

PETRUS PETREJUS ,	}	predicant tot	{	Woerden ,
CORNELIUS MARTINI ,				Swammerdam ,
GERAARDUS BLOCKHOVEN ,				Lammuyden ,

HEYNDRIK JANSZ, ouderlinck van Woerden.

Sijn oock op dese vergaedinghe verschenen de E. E. hoochgeleerde, wijse heeren Mr. ROMBOUT HOOGERBEETS ende ADRIAEN TIJONG, raeden in den Hooghen ende Provincialen Hoove, by de E. E. Moogende heeren Staeten van Hollandt ende Westvrieslandt totten sijnodum met commissie ende credentie gesonden.

Gelijck oock mede met goede credentie zijn verschenen D. JACOBUS BRUNO, dienaer des woordts tot Arnhem, uyt den naem des sijnodi van Gelderlandt, ende D. HERMANNUS GERARDI, dienaer tot Enckhuijsen, met D. JOANNE BOGAERT, dienaer tot Haerlem, uyt last ende in den naeme des Noordthollantschen sijnodi.

Van Groeninghen ende Ommelanden en is niemant tegenwoordich geweest, waervan de redenen den sijnode niet en zijn volkomentlick bekent ende sal deshalven aen haerlieden geschreven worden, dies te meer dewyle D. CASPARUS GREVINCHOVIUS, als laetste gedeputeerde op den sijnodum van Groeninghen geweest zijnde, heeft laeten aendien, dat henlieden de voorsz. correspondentie seer aengenaem was.

THEOPHILUS RIJCKEWAERT heeft een vermaninge gedaen uyt Mar. 9 vers ult. , waervan hem de vergaedinge bedanct heeft.

Resumptie der acten des voorleden sinodi ; trapport der gedeputeerde des sijnodi op deselve gedaen.

Artic. 1.

Synode generael. — Voorceersten belangende den generaelen sijnodum hebben de gedeputeerde ingebracht dat zij, naer verscheyden devoor gedaen, bevonden hebben dat om tot denselven te coomen moet aengehouden worden, niet bij het collegie der E. E. heeren Staeten Generael in den Haeghe maer bij alle provincien int particulier door den gevoechlicsten middel, gelijk zij verstaen hadden dat de E. E. heeren Staeten selve naer haere E. E. belofte wtschrijvinghe aen de provincien voorsz. diesaengaende hadden gedaen. Soo is bij den sijnodo goetgevonden dat op dien voet zal vervolcht worden ende dat elcke sijnodus int particulier by den haeren het beste doen zal met vertooch der redenen onses sijnodi, by den E. E. heeren Staeten van Hollandt gebrijckt, om deselve daerdoor beter te bewegen. Ende alsoo de meeste swaricheyt ghevreest wort van die van Wtrecht, dat by den heeren Staeten derselver prouvincie ernstlick ende met bescheydene redenen zal aengehouden worden ende specialicken verthoont wat provincien haer consent hierin gedraghen hebben ende wat goede hoope men van de andere heeft. Ende zal ditselve den gedeputeerden des sijnodi bevoolen zijn, dewelcke daertoe gebrijcken sullen alsulcke persoonen als zij achten sullen in goet aensien ende gunste by den heeren voorsz. te staen, al en waeren deselve geene predicanten, ende sullen gewaerschouwt wesen de zaecke voorhenen int particulier bij den heeren voorsz. ende oock by den predicanten der stadt te bereyden om gelijckerhandt tot beter effect te geraken. Ende in gevalle dat alle moogelicke beleefde middelen te vergeefs gebrijckt worden (welck de synodus niet en hoopt), dat alsdan bij den E. E. heeren Staeten Generael worde versocht, dat niettegenstaende de weijgeringhe van eene provincie de sijnodus generael voormelt haeren voortganck mooghe hebben.

Artic. 2.

Legherdienst. — Alsoo die van Zeelandt dit jaer den legerdienst, vermaent artic. 2, hebben waergenomen, soo blijft de beurte als vooren, welverstaende dat deselve aldus zal ommegeen, dat die van Woerden naer uijtwijsinghe van de lotinghe sullen voorgaen ende daerop volgen Schoonhoven, Goude, Gorcum etc.

Artic. 3.

GILLIS VAN COUWENBERCH. — De excommunicatie van GILLIS VAN COU-

WENBERCH, artic. 3, is tot Geertruijdenberch int werck gestelt maer niet tot Heusden, uyt oorsake dat de broeders aldaer te spaede daarvan gewaerschoouwt syn geweest ende niet goet en achteden deselve soo langhe daernaec te itereren. Soo is goetgevonden, overmidts hij GILLIS voorsz. is vertrocken vandaer ende soeckt elders in te booren, dat dese sijn excommunicatie door den gedeputeerden des synodi in de naeste stadt zijner residentie bekent gemaect ende de overicheijt der plaetse versocht zal worden dat zulck een verbannen looper niet en werde gheleeden.

Artic. 4.

Houwelicksche ordinancien ende bursen. — Om te hebben een goede geautoriseerde houwelicksche ordinantie, artic. 5, ende bursen tot onderhoudt der studenten buyten tcollegie, artic. 6, sal vorder by den E. E. heeren Staeten, die daerop aen de vroetschappen hebben geschreven, vervolch gedaen worden door den gedeputeerden des synodi ende by de particuliere overicheden door den dienaren int particulier elk bij de haere.

Artic. 5.

Sydvvelt. — Daer is alsulcke neersticheyt gedaen by de classis van Gorcum dat Sijdvvelt, geroert artic. 7, bij combinatie met eenen goeden dienaer voorsien ende de schoolmeester, die aldaer onordentlick was ingecropen, verlopen is, daerin de synodus een goet genoeghen gehadt heeft.

Artic. 6.

Bueren etc. — Wat aengaet de dienaers, resortierende onder tgebiedt van zijn Genade VAN HOHENLOO, en is om deselve te brengen onder den Suydhollandtschen synodum, artic. 8 gheordineert, geene instantie gedaen doordien zijn Genade doorgaens absent is geweest. Maer middelertyt hebben de voorsz. dienaeren aen eenighe gedeputeerde haer onschult laeten doen, dat sij door tbevel van zijn Genade classen apart hielden, ende hebben selve versocht te moghen resorteren onder desen synodum met off zonder kennisse van zijn Genade voorsz., naerdatsynodum tselve soude goetvinden. Daerop de synodus geraeden heeft, dat, achtervolghende het beslyt des voorgaenden synodi, tselve aen zijn Genade sal versocht worden door den gedeputeerden ende dat de dienaeren voorsz. haere gesintheyt in desen schriftelicken aen den gedeputeerden voorsz. sullen overgheven.

Artic. 7.

Correspondentie met de nabuerighe provincien. — Beroerende de onderlinghe correspondentie der nabueriger provincien, artic. 9, sullen de gedeputeerde aen de weijgerige provincien nochmael schrijven ende die versoecken, alhoewel sy op haer voorich schrijven geen antwoordt en hebben becomen, te meer dat sommighe dienaers derselver provincien belooft hebben het beste daerin te doen by den haeren, oock dat die van Vrieslandt, soo

men verstaet, andermael des versocht zijnde, niet weygerich en sullen vallen.

Artic. 8.

Abusen. — Sooveel belanght verscheyden abusen, daarvan spreken de artikelen 11, 17 ende 22, wt deselve hebbe de gedeputeerde des sijnodi volgende het advijs des 11^{en} artikels voorsz. eenighe uijtgesondert, als naemelick van het drucken, van de echtmijsinghe der Wederdooperen ende de disorderen int stuck van de houwelicken voorvallende, ende daarvan remonstrantie aen de E. E. heeren Staeten gedaen, waerop alsoo anders niet gevolcht en is dan dat van dese dinghen de vroetschappen geinsinucert zijn. Soo blijven de voorsz. gedeputeerde vorder belast om tot de vervorderinghe derselve te arbeyden.

Artic. 9.

Wederlegginghe der Wederdooperen leere. — Alsoo D. D. ARMINIUS van wegen zijne nieuwe belastinghen in de professie van de theologie tot noch toe niet en heeft connen ledich vallen om de wederlegginghe der argumenten, by den Wederdooperen ghebruyckt, int licht te geven, soo sal hij gebeden worden van wegghen desen sijnodum int toecomende soo seer daermede te haesten als zijne studien zullen connen verdraeghen, daermede hij niet alleen onse kercken van Suydthollandt maer oock van Noorthollandt, die daernae seer verlangghen, eenen goeden dienst sal doen.

Artic. 10.

CASPAR COOLHAES. — Van CASPAR COOLHAES is by den gedeputeerden gerapporteert, dat de kercke van Amsterdam haer beswaerde sonder kennisse des Noordthollantschen sijnodi metter excommunicatie tegens hem voort te vaeren ende begeerde oversulcx dat onse gedeputeerde deselve aldaer in haeren synodo voorsz. souden voorstellen, gelijk oock geschiet is door D. FESTUM HOMMIUM, daerop de gedeputeerde van Noorthollandt, D. HERMANUS GERARDI ende D. JOANNES BOOGAERT, aengedient hebben uyt den naem des Noorthollantschen sijnodi voorsz. dat, alsoo de E. E. heeren commissarisen te bedencken gaeven dat daeruijt geene cleyne swaricheden te verwachten en stonden, de sijnodus voorsz. goetgevonden hadde de saecke te renvoijeren aen den Suijdthollantschen sijnodum, dewelcke beslooten heeft dat, alsoo de fouten, tot Amsterdam gevallen, meerder syn dan die in Suydthollandt voorhenen van hem begaen sijn, dat hij oock tot Amsterdam nu van overlange gewoont hebbende meest bekend is, de resolutie van drij voorgaende sijnoden sal in haer geheel blijven ende dat de gedeputeerde aen de kercke van Amsterdam voortvaeren sullen te schryven, deselve van haer devoor in desen vermanende.

Artic. 11.

tFormulier des doops der outjarighen. — tFormulier des doops der outjaerighe, artic. 18, daervan de copijen berusten onder de classen, is geresumeert ende andermael geapprobeert ende goetgevonden, dat hetselve in sulcke voeghe ghebruyckt sal worden tot op den nationalen sijnodum.

Artic. 12.

Comparitie der aencomende predicanten op sijnoden. — De comparitie op den sijnodum van den dienaeren des woorts, nieulicx in den dienst gecoomen (denwelcken by den 20^{en} artijckel opgeleyt is drijarige oeffeninge), zal staen tot discretie des classis, daeronder zij behooren, doch alsoo dat de classen midts desen sullen vermaent wesen geene onervarene op den sijnodum te deputeeren.

Artic. 13.

Wettelic bescheyt van de bewilliginghe int houwelijk. — Tot naerder verclaringhe van den 23^{en} artijckel, aengaende de houwelijcksche contrahenten, die selfs in persooene in de opteekeninghe niet en connen verschijnen, is goetgevonden dat de verclaringhe van haeren wille door een wettelick schrift zal geschieden, als naemelick verleent oft door de overicheijt ofte haere gecommiteerde ofte den kerckendienaer ter plaetse daer de afwesende is woonachtich.

Artic. 14.

Van het trouwen der ongedoopte. — De gedeputeerde van Noordthollandt sijn gebeden bij den haeren te vervorderen de argumenten, die ghebruijckt worden van degene, die het trouwen der ongedoopte (waerteghen gestelt is D. BECII schrift, artic. 24) voorstaen, ende hebben sij beloofd dat te doen, te kennen gevende dat haere classen aengenoomen hadden deselve ter eerster vergaederinge in te brengen. Soo blijven de gedeputeerde deses sijnodi noch belast om die te ontfangen ende D. BECII te behandighen, opdat de refutatie derselver bij zijn voorsz. schrift nae voorgaende examen, door de gedeputeerde van beyde de sijnoden te doen, gevoecht moge worden.

Artic. 15.

Ubiquitisten. — Daer is gesproken van den Ubiquitisten ende particulierlick van het lasterboeck, wtgegeven bij eenen PHILIPPUM NICOLAI van Hamborch, item van haeren inbreuck in de plaetsen, daer sy te vooren geene ofte weijnighe geweest zijn, ende haere insolentie ter plaetsen daer zij zijn. Eyndelick is gevraecht, hoe men met die handelen zal, dewelcke van ons tot henlieden affwijcken. Van het voorsz. lasterboeck heeft de sijnodus geoordeelt tselve onweerdich, dat uyt des sijnodi naem tselve soude beantwoort werden ende bijaldien ijemant int particulier eenighe ant-

woordt aenneemt te doen, dat deselve zal vermaent worden door de gedeputeerde des synodi die soo beleefdelick te stellen alst moogelick is ende te vermijden alle scheltwoorden om geene meerdere bitterheyt te veroorsaeken. Teghen het tweede en vint de synodus niet beter noch gevoelickeker, dan dat elck bij zijne particuliere overicheyt sooveel arbeyde als de gelegentheyt toelaet, maer insonderheyt dat de dienaers met ernstich doch vreedsamich onderwijs van den predickstoel ende andersins hare gemejnten zullen wapenen, ten welcken eynde noodich geacht worde, datter eenich cleijn tractaetgen overgeset ofte gemaect werde, waerin het onderscheijt tusschen onse ende de Lutersche kercken claerlick ende cortelick vervaetet zij. Ende heeft tselve aengenoomen te doen de classis van Rotterdam. Het derde is voor dit mael uytgesteld op hope dat den tyt ijert medebrenghen zal, waerdoor de gewenschte unie tusschen onse ende haere kercken sal begonnen worden. Ende overmidts men voor seker verwitticht is, dat deselve in Polen en Russen gemaect ende vernieuwt is, sal gearbeydt worden om tgene daervan in den druck is te becoomen ende in dese landen bekent te maecken.

Artic. 16.

Augmentatie der gagien. — Op het 28^e artijckel is goetgevonden, dat de augmentatie der gagie van de dienaeren ten platten lande alleen sal by den gedeputeerden aen de E. E. heeren Staeten versocht worden eens ende voor altyt geconsenteert te worden, opdat alsoo het niet noodich en zij dat sylieden (twelck oock beschamelick ende den kerckendienst niet eerlick en is) haere E. E. alle jaeren ende dat voor hemselven int particulier hoeven moeilick te vallen.

Artic. 17.

Tegen de waerseggers ende besweerders. — REYNERUS DONTLOCK, aengenomen hebbende een boecxken uyt te laeten gaen teghen de waerseggers ende besweerders etc., artic. 30 geroert, sal door die van den Briel vermaent worden datselve te diligenteren, ende des noot zijnde zal hem de kercke van den Briel hierin behulpich wesen.

Artic. 18.

Homade ende Heuckelem. — De E. E. heeren gecommitteerde hebben aengenoomen den E. E. Mog. heeren Staeten aen te dienen, dat de kercke van Homade, artic. 32, ende van Heuckelem, staende onder particuliere heeren, van kerckendienst onversien blijven, de respective heeren, als met naemen de heere VAN POELGEEST, goede woorden gevende, naer dewelcke niet en volcht, ende te versoecken aen haere E. E. Moog. dat haere E. E.

daerin believe te remedieren, twelck oock den gedeputeerden des sijnodi opgeleijt is te versoecken.

Resolutie op de poincten, desen sijnodo vant voorleden jaer in deliberatie gelaeten.

Artic. 19.

David-Joristen. — Op de vraghe, artic. 14, wat den dienaeren toestaet te doene, wanneer henlieden eenighe houwelicken tusschen bekende David-Joristen met lidtmaeten der Gereformeerder kercken voortcomen, item wanneer se genomen worden tot getuyghen om te staen over den doop der kinderen, is geantwoordt bij provisie (de volkomen definitie tot op den nationalem sijnodum geremitteert zijnde), dat naementlick geene bekende hertneckige David-Joristen met geene lidtmaeten in onse kercke ghetrouwt noch tot getuygen over den doop der kinderen en sullen ontfanghen worden ende dat men, om beroerte te verhoeden, wanneer men van haere comparitie van te vooren weet, deselve voorhenen beleefdlick zal waerschouwen, maer indien sylieden booven de waerschouwinghe haer presenteren, dat men se opentlick sal beschaemen.

Artic. 20.

Generale visitatores. — De generaele visitatores, gementioneert artic. 19, en werden van den sijnodo niet noodich geacht voor alsnu ingestelt te worden, maer sullen de visitatores classium ende de gedeputeerden des sijnodi haere voorighe belastinghen getrouwelicken uytvoeren.

Artic. 21.

Hoe lange de kercken vaceren mogen voor de weduwen. — Op de vraghe, hoe langh een kercke ten profyte van de weduwe zal ledich staen, ge-roert artic. 40, is de antwoorde: een halffjaer neffens het vierendeeljaers daer den dienaer in sterft, midts dat de classis zal Sorge draegen, dat de vacerende kercke ondertusschen behoerlickien bedient worde.

Volgen de poincten der wtschrijvinghe.

Artic. 22.

Oude clachten. — De gedeputeerde des sijnodi sullen nae discretie arbeiden bij den E. E. Moog. heeren Staeten, dat de oude swaricheden, als prophanatien van sabbathen, biddaghen, des h. doops etc., item de rhetorijckspelen, sooveel moogelick is, wechgenoomen werden.

Artic. 23.

Oversettinghe des bybels. — Belanghende de oversettinghe des bijbels, aengesien by de gedeputeerde van Noorthollandt te kennen gegeven wert, dat D. HELMICHIVS onlanx beloofte hadde alle moogelicke neersticheyt te

doen, hoope gevende dat de kercken dies haest eene proeve souden becoomen, soo is geresolveert, dat men beyde bij D. W. HELMICHUM ende D. ARNOLDUM CORNELII aenhouden sal, ten eynde sij alsoo neerstich voortgaen als zij immers connen, opdat alsulcken noodighen werck niet achterweghe en blijve. Waerom oock de sijnodus goetvindt, dat de voorsz. D. HELMICHUS ende D. ARNOLDUS van nu voortaan van alle sijnodaele, classicaele, kerckelicke belastinghen ende weeckpredicatieen sullen ontslaeghen worden om te beter tot de voorsz. oversettinghe te vaceren. Ende sal dit door de gedeputeerde des sijnodi aen de kercken van Amsterdam ende Delff aengedient worden, dewelcke van gelijcke spreken zullen met D. HELMICHIO ende D. ARNOLDO over de bevorderinghe deser saecke om deselve behulplich te wesen tot alsulcke middelen, als sylieden in dese zaecke voor hemselven noodich sullen achten.

Artic. 24.

Kermissen. — De sijnodus wenscht wel, dat de kermissen affgedaen worden, maer alsoo zij tselve quaelijck doenlick achtet, soo vermaent se alle dienaeren der kercken midts desen dat se, ten dien tijden ende daerontrent wanneer de kermissen vallen, met goede vermaeninghen de menschen van alle onregeltheyt ende onmaticheyt tot zedicheyt ende soberheyt sullen soecken te keeren.

Artic. 25.

De dorpen van Heusden ende de Langestraet. — Het is seer raedtsaem gevonden, dat de gedeputeerde by de E. E. Moog. heeren Staeten versoecken ende aenhouden, dat de dorpen van Heusden ende de Langestraet met Gereformeerde predicanten voorsien ende degene, die aldaer naer Godts woort hongeren, daarmede gespijst moghen worden. Ende zal de classis van Gorcum kennisse nemen van de dorpen van Heusden ende de classis van Dordrecht van de Langestraet ende den gedeputeerden metten eersten adviseren, wat plaetsen alderneedichst ende alderbequaemst met dienaeren beset dienen te werden, voor dewelcke de gedeputeerde voorsz. stipendium ende sauvegarde van de E. E. Moog. heeren Staeten sullen soecken te verwerven.

Artic. 26.

Bedevert tot Bostel ende Heuckelem. — Gelijk deselve aan de E. E. heeren voorsz. sullen remonstreren de affgoderije, dewelcke tot Bostel ende tot Heuckelem geschiet, ende de menichte dergeener, die uyt haerer E. E. Moog. heeren gebiet derwaert met conniventie van den vijandt haer begeven, midtsgaeters de swaricheden, die daeruyt in den lande souden connen ontstaen, opdat haere E. E. Moog. daerinne voorsien met renovatieen

van placaten , daertegen uytgegeven , oft schrijven aen de gouverneurs der frontieren ofte andersins , alsoo haere E. E. sal goetduncken.

Artic. 27.

Seker bloetschandich houwelic gecondemneert. — Het houwelijck in Leyden , tusschen eene nichte ende eenen couden oom tegen waerschouwinghe der kercke gecontraheert , wort van den synodo gehouden voor nul , als stry- dende tegen het woort des Heeren ende de ordinantie der E. E. heeren Staeten. Dies de vrouwpersoone , die tselve aengegaen is , zynde een lidt- maedt der kercken , vant avontmael des Heeren sal affgehouden worden totdat se metterdaet gepeniteert heeft , dat is van den man gescheyden is , daertoe de kercke van Leyden by d' overicheyt haer beste doen ende , niet connende uytrechten , aen de gedeputeerde schrijven zal , opdattet door de E. E. heeren Staeten te weghe gebracht werde.

Artic. 28.

Houwelicische casus, van een nicht ende oom ende contra, uyt te drucken. — Ende opdat alsulcke houwelicken door geen misverstandt van toelatinge der E. E. heeren Staeten meer en ghebuere , sullen de gedeputeerde de E. E. Mog. heeren Staeten voorsz. bidden , dat haere E. E. believe desen casum in haere ordinantie wt te drucken , dat niemandt sijner overledener huysvrouws susters ofte broeders dochter ende vice versa en sal mooghen trouwen , ende haere E. E. aendien- en , dat sulcke houwelicken onlancx veel gevallen zijn.

Artic. 29.

Heyens; CORNELIS GERRITS. — Tegen de genoemde heydenen ofte heijen ende diergelijke landtloopers sal mede renovatie van placaten doer de ghedeputeerde versocht worden , midsgaeders dat se geweert worden op de frontieren. Ende alsoo eenen sekeren CORNELIS GERRITSZ , papistighe leser ende besweerder , noch menichmael het landt doorloopt ende veele lieden bedriecht , temeer dat hij voorwent het consent ende zeghel van zijn Excellentie , dat haere E. E. believe denselven te weeren.

Artic. 30.

Vant trouwen van seker papisten. — Op de vraeghe , off men die oock in de Gereformeerde kercke trouwen zal , dewelcke , outjaerich zijnde den doop der Gereformeerde kercke versmadende , haer hier oft daer bij eenen monick ofte paep hebben laten doopen , is geantwoordt dat , als men vernemen can , dat se bij eenen priester gedoopt zijn , men deselve niet en zal weygeren te trouwen , ten waere dat bevonden worde , dat alsulcke bevestinghe van houwelick ter plaetsen soude ergerlick wesen , in welcken gevalle de persoonen tot d'overicheyt sullen gesonden worden.

Incidenten ende resolutien over deselve.

Artic. 31.

Noortwyck. — Is geopent ende gelesen een missive, aen den sijnodum geschreven, commende van den E. heere JOHAN VAN DER DOES VAN NOORTWIJCK, inhoudende dat zijne E. verbodt gedaen hadde aen ELIASARUM PLATEVOET, kerckendienaer tot Noortwijck, ende den kerckenraedt aldaer, te verschijnen op desen sijnodum, waerop zijn E. verstaen hadde dat zijlieden van de ghedeputeerden des sijnodi beschreven waeren, begeerende dat dese zijne missive hem tot een excuse soude dienen, meynende zijne E. voorsz. het verschil tot Noortwijck voorsz. te laeten versterven ofte door neutrale personen te slissen. Is mede geopent ende gelesen eenen brief van den kerckenraedt voorsz., verclarende sulck verbodt als voorseyt is ontfanghen te hebben, gelijct bleeck by de copije des briefs van den E. heere voorsz. aen haerlieden daerbij gaende, haeren dienaer ende haerselven daermede verontschuldighende over haerlieder affblijven uyt dese vergaedinghe. Daerop hebben de gedeputeerden des sijnodi gelesen wat bij haer tot bevredinghe gedaen was. Hebben oock de broeders des classis van Leyden sekere copije van eenen missive van den E. heere VAN NOORTWIJCK aen den gedeputeerden des sijnodi ende den gecommiteerden der classen, over die saecke geroepen, met de antwoorde op deselve voorgelesen. Dit alles heeft oorsaeck gegeven om van de swaericheyte tot Noortwijck te spreken ende is naer overlegginghe der zaecken besloten, dat eenen brief tot antwoordt aen den E. heere VAN NOORTWIJCK gesonden zal werden, waerin hem beleefdelick zal verthoont worden, dat hij niet en hadde behooren ELIASARUM te huys te houden ende te doen ontgaen zijnen competenten rechter, welck is de synodus, van den E. E. Mog. heeren Staeten geautoriseert over alsulcke kerckelicke saecken, in dewelcke tot der kercken vrede niet en zal connen uytgericht worden, indien particuliere heeren den dienaeren voet geven om deselve te declineren. Sal voorder versocht worden, dat zijne E. gelieve de zaecke te laeten verhooren bij neutraele, soo kerckelicke alsooc eenighe andere de religie goetgunstighe personen, also hy voorheenen aen sekeren E. heere van den Raede verclaert heeft tevrede te zijn ende oock tselve in zyn missive den sijnodo aanbiedet. Dat tselven fine de ghedeputeerden bij den E. heere voorsz. haer sullen laeten vinden ende, meermaels in dit haer versoeck affgeslagen zijnde, aenhouden zullen by de E. E. Mog. heeren Staeten, dat den E. heere VAN NOORTWIJCK voorsz. gecommiteert worde de sake behoorlick te laten verhooren, waertoe sij belastet worden voort te vaeren, al waert met ondanc van den heere voorsz., ende sullen tot haer nemen twee ofte meer uyt den sijnodo gedeputeert, voor dewelcke neffens de ghedeputeerden voorsz., als den teghenwoordighen sijnodum representerende,

ELIASARUS PLATEVOET zijne verantwoordinghe gehouden zal zijn te doen, metten welcken ende de geheele saecke de gedeputeerden voorsz. alsoo sullen handelen als sal behooren. Ende om de saecke te bereyden, sal mede eenen brieff gesonden worden van wegen deses sijnodi aen ELIASARUM ende den kerckenraedt voorsz., deselve over de weijgeringhe van verschijninghe van desen sijnodo bestraffende ende tot haer devoor in de voordere handelinghe vermanende, opdat men niet en worde genootsaect tegen ELIASARUM voorsz., hertneckich blyvende, swaerder te procederen. Ende en heeft de sijnodus niet goetgevonden om redenen, in de ondersoekinghe der aangeboden justificatie van de classis van Leyden vooralsnu te treden. Ende alsoo die van Leyden remonstreerden, dat se seer groote oncosten in dese zaecke gedaegen hadden, soo is geconsenteert, dat se geene meer dan haer eijgene in de verhandelinghe deser zaecke dragen en zullen ende dat de oncosten der ghedeputeerden zullen betaelt worden by den sijnodum. Ende zijn den ghedeputeerden des sijnodi in dese zaecke bygevoecht om des noot zijnde gebrijct te worden BERNARDUS LA FAILLIE, JOANNES DIBBETIUS, MARTINUS NICOLAI, respective dienaren van den Haeghe, Dordrecht ende Lier, in de classe van Delff.

Artic. 32.

Beroepinghe van WILLEM CRYNSZ uyt Maeslandt in den Briel. — Is voor den sijnodo met behoorlicke credentie verscheenen d'eersame LENAERT JANSZ, raet der stede van den Briel, gecommiteert van de burchmeesters ende regeerders derselver stede, geassocieert met D. THEOPHILO RIJCKEWAERT, gedeputeerde de classis van den Briel, ende gaff te kennen, dat de kercke van den Briele met toestemminghe des magistraets aldaer hadden beroepen in de plaetse D. REGINOLDI DONTLOCK, eertyts derden dienaar der voorsz. kercke, WILHEM CRIJNSZ, teghenwoordich dienaar des h. evangeliï tot Maeslandt, maer dat die van Maeslandt ende classis van Delff (onder welke Maeslandt voorsz. sorteert) tvoorsz. beroep (tot welck nochtans WILHEM CRIJNSZ voorsz. gesint was) hadden affgeslaghen. Versocht oversulex de voorsz. gecommiteerde, dat de sijnodus, soo ten aensien van den grooten noot der kercken voorsz. alsoock om andere redenen, die hij bybrachte, soude gelieven de handt te bieden, ten eijnde tvoorsz. beroep zijn behoorlick effect mochte sorteren. Zijn ooc daerna mede met credentie van den magistraet ende kerckenraedt van Maeslandt in de vergaedinghe verscheenen DOE STEFFENS ende JAN DIRICXSZ, gecommiteerde van Maeslandt voorsz., bij welke haer oock hebben gevoecht de gedeputeerde des classis van Delff, versoekende ter andere zijden seer instantelick ende met merckelike redenen, dat de sijnodus tvoorsz. beroep zoude gelieven aff te stemmen ende goet te vinden, dat WILHEM CRIJNSZ voorsz. tot Maeslandt behoorde te blijven. Beyde de voorsz. partijen ten wederzyden van den sijnodo gehoort,

is WILLHEM CRIJNSZ voorsz. affgevraecht, hoe hy tot het voorsz. beroep was gesint, dewelcke alsoo hij hem rondelick verclaerde tot tselve gantschelijck genegen te zijn om redenen, die hij den sijnode voorstelde, heeft de sijnodus ter ernstigher instantie der gecommiteerden van Maeslandt et adjunctorum gesocht ende gearbeydt WILLHEM CRYNSZ voorsz. te induceeren, hij wilde by de kercke van Maeslandt blijven, tot dien eynde hem voorhoudende verscheyden swaricheden, die uyt syn vertreck apparent zijn te volgen. Maer merckende de seer groote affectie ende genegentheyte van WILLHEM CRIJNSZ voorsz. tot het beroep der kercke van den Briele ende vreesende, sooverre hij teghen zijn herte tot Maeslandt bleef, dat sijnen lust ende ijver mocht verflouwen, heeft de sijnodus eijndelick goetgevonden ende verclaert, gelijk zij goetvint ende verclaert mitds desen, dat WILLHEM CRIJNSZ voorsz. tberoop, op zijnen persoon by de kercke van den Briel gedaen, sal mooghen volgen, welverstaende dat WILLHEM CRIJNSZ voorsz. van Maeslandt niet sal moghen vertrecken dan naer het eijnde van een jaer, van nu aff ingaende, binnen welcken tijt van een jaer die van Maeslandt voorsz. bij desen worden belast haer van eenen anderen predicant opt spoedichste te voorsien, waertoe de classe van Delff mede alle neersticheyt zal aenwenden. Ende soo haest die van Maeslandt zullen versorcht zijn, al waert oock voor d'expiratie des jaers, verclaert de sijnodus, dat WILLHEM CRIJNSZ voorsz. naer den Briel zal gehouden zijn te vertrecken, ende sullen die van den Briele betaelen aen die van Maeslandt alzulcke onkosten als zij in de beroepinghe van WILLHEM CRIJNSZ tot den dienst van haere kercke hebben gedraeghen.

Artic. 33.

Alphen teghen de classe van Woerden. — Is gelesen eenen brieff, geschreven aen den sijnodum door den kerckenraedt tot Alphen, beclaegende den classen van Woerden van niet wel op haere kercke gelet te hebben nae die afflijvicheyt JOACHIMI HORSTII s., als die hebbende willen open houden den tyt van negen maenden, de beloofde bedieninghe, terwijlen zij vaceerde, niet behoorlick waergenoomen te hebben noch daervoor gesorcht, dat se met eenen goeden dienaar hadde moghen voorsien wesen. De classis van Woerden voorsz. heeft daerop alsoo geantwoordt, soo uijt haer classicael boeck als uijt het getuijchnis des schoolmeesters binnen Alphen voorsz., dat de sijnodus een volkomen genoegen aen haer gehadt ende haer volkomentlick ontschuldich verclaert heeft ende noodich gevonden, dat men aen den kerckenraedt tot Alphen voorsz. tot een antwoord schrijven zal: dat de sijnodus geoordeelt heeft bij haerlieden den kerckenraedt voornoemt seer quaelijck gedaen te zijn, 1^{en} dat se eenen stommen brieff gesonden hebben in plaetse van persoonlick te compareren, 2^{en} dat

se die dinghen voor den sijnodum gebracht hebben, waerover zijselve schult bekent hebben ende eijndelick met de classe int vriendelick verdraegen zijn, dies vermaent sullen worden voor soodanighe onvoorsichticheyt haerlieden in toecomende te verwachten. Ende alsoo den voorsz. brieff voorder begeerde ordre gestelt te hebben op de vacatie der kercken ende de huijsen der pastoryen, dewelcke somwijlen van de weduwen te vroeck worden verlaeten, soo is geordineert, dat de resolutie des synodi, den tijt van de vacatie der kercken aengaende, artic. 21 sup., haer meteenen sal medegedeylet worden, ende voorder dat de weduwen, genietende de gagie der kercke, gehouden sullen zijn te blijven in de huijsinghe der pastorye ofte ten minsten daerop ordre te stellen dat se niet beschadicht en worden, ende dat in dezelve ofte elders de dienaeren, die daer comen predicken, behoorlick ontfangen ende getracteert worden, gelijk tot haeren laste mede staen de oncosten van gaen ende comen der voorsz. dienaeren, ten waere dat se eene belaste weduwe waere, wanneer dese laetste oncosten tot haere verlichtinghe in de classe zullen gevonden worden.

Artic. 34.

Chronyck van E. DEMETER. — Daer is van den gedeputeerden des sijnodi voorgestelt, dat de historie ofte chronijcke van den E. DEMETER, dewelcke bij gebreke van goede ende genoehsaeme informatien met veele onwaerheden vervult is, oock soodanighe, die grootelicx tot nadeel ende beswaringhe der Gereformeerder kercken strecken, wederom gedruickt wort ende dat den druck alreede sooverre geavanceert is, dat deselve (soo men meijnt) qualijck zal connen verhindert worden ende nochtans noodich, dat tot eere ende justificatie der kercken ende kerckelicke persoonen wat worde daertegen gedaen. tWelck overwooghen ende gehoort het goet getuychenis van den persoon van E. DEMETER, is goetgevonden dat men aen hemselve metten aldereersten schrijven, verscheyden fouten aenwijsen ende versoecken zal, dat hij die in syne chronijcke selve betere, dewelcke in alle classen bij eenen, daertoe van de classen te deputeeren, opgesocht ende aen de ghedeputeerden gesonden zullen worden. Ende byaldien dat DEMETER voorsz. weygerich ofte naelatick wert bevonden, soo sal door de ghedeputeerde een sekere waerschouwinghe teghen zijne voorsz. chronijcke gestelt worden. Ende opdat alle kerckelicke saecken (in den historien te mentioneren) getrouwelick souden verhaelt worden, is allen classen bevoolen, dat se eenen wt het midden van haerlieden zullen uytmaecken, dewelcke alle kerckelicke dinghen zal aenteeekenen, die den gedeputeerden behandicht ende van dezelve gesamentlick gesonden zullen worden aen D. MERULAM, van de E. E. Mog. heeren Staeten belastet om eene lants-chronijcke te schryven, opdat hij hemselven daerna in sijn schrijven reguleere.

Artic. 35.

Wtschryvinge des synodi. Gravamen op den aenstaenden synodum. — Op de clachte, dat de uijtschrijvinghe des synodi seer laet geschiet is, ende het voorstel, ofte de voorsz. wtschrijvinghe niet beter den ghedeputeerden en zoude bevoolen werden, is geresolveert, dat se alnoch blijven zal by de classe synodael, maer dat deselve de voorighe foute sal beteren ende naer het exempel van Noorthollandt de gemelde uytorschrijvinghe doen ten minsten thien weken van te vooren ende soo tydelick de gedeputeerden van andere synoden verwittighen, dat se hen bequaemelick tot ons sullen connen verwoeghen ende dat dit voor een gravamen op den naesten synodum zal uytgeschreven worden: off de beschrijvinghe des synodi niet beter door de gedeputeerden, als meerder kennisse van alle synodaele acten hebbende, dan door de synodaele classe in toecomende jaeren sal geschieden.

Artic. 36.

Brieven van nationali synodo van Vrancryc, belangende haere confessie ende D. PISCATOREM. — Hebben ooc de gedeputeerden verthoont twee brieven, van den nationalen synodum van Vrancrijk aen de Gereformeerde kercken deser provincien gesonden, waervan den eenen diende om te vergesellschaften haere belydenisse des geloofs, daeromme overgesonden opdat goede eendrachticheyt in de suiiverheyt der leere in de kereke Christi int algemeyne onderhouden worde. Begeerde oversulcx, dat deselve haere belijdenisse voorsz. van onse kercken oversien ende, soo daerijet inne waere dat scheene niet wel overeen te comen met Godes woort, daarvan vriendelick vermaen gedaen ende tgene Godes woort conform is eendrachtelick soude aengenoomen worden, versoeckende vorder dat tenselven eynde ooc onse Confessie aen haer gesonden werde. Den anderen om ons te waerschouwen voor D. PISCATOREM, van denwelken sij oordeelde dat hij schadelicke doolingen leerde van de bekeeringhe ofte boetveerdicheyt, vant geloove ende van activa justitia oft werckelicke rechtveerdicheyt Christi, ende versocht, dat hij tot beteringhe derselver door eenighen middel gebracht ofte andersins tot wederlegginghe derselve ofte waerschouwinghe voor deselve soude gearbeydt worden. Het eerste is den synodo seer aengenaem geweest. Van het tweede, als niet alleenlick desen synodum maer allen kercken int gemeijn aengaende, en heeft dese synodus geene volkomen kennisse willen nemen noch oock ordeel geven, om niet te prejudiceren den nationalen ende andere particuliere synoden, maer heeft dat uytgesteld tot op den generaelen synodum ende aengeteeckent om mede te dienen tot een argument by den E. E. heeren Staeten om in het generael synodus voorsz. te eer te bewillighen. Ende heeft goetgevonden van dese resolutie den

sijnodum van Vrancryck door de gedeputeerden te verwittigen ende deselve te bedancken van den goeden ijver, bij haer bewesen in de bevljtinghe des vredes der kercke Christi ende specialick der suiiverheynt zijner waerheynt, met verclaeringhe, dat onse kercken mede door des Heeren genade van herten daertoe genegen zijn ende wel niet goet en vinden, dat ijemant zijn particulier goetdincken int licht brenge aeler hij tselve met zijnen nationalen sijnodo voorhenen gecommuniceert heeft, maer doch bidden de broeders van Vrankrijk dese saecke D. PISCATORIS met sulcke geene hefticheynt te drijven, daerwt eenighe scheuringhe ofte twist mochte ontstaen, ende daerop letten dat D. PISCATORIS particulier gevoelen niet en is het gevoelen der algemeyne kercke. Ten laetsten is oock goetgevonden, dat de schriften D. PISCATORIS neerstelicken doorlesen zal de classis van Delff.

Artic. 37.

Off de studenten examina sullen moogen anhooren. 2° Gravamen op den toecomenden sijnodum. — Is gevraecht, off men studenten opt examen der aencomenden predicanten zal toelaten ofte niet. Ende is geantwoort, dat daervan een gravamen zal gemaeckt werden teghen het toecomende jaer.

Artic. 38.

GLASERUS by laste des sijnodi aengesproken. — Alsoo de sijnodus tot deser plaetsen versamelt is, alwaer de Ubiquitisten veel zijn, soo is om redenen goetgevonden, dat D. praeses FRANCISCUS LANSBERGIUS met D. ADRIANO VAN DEN BORNE hem voor tscheyden deses sijnodi sal laeten vinden by GLASERUM, predicandt der Ubiquitisten voorsz., ende hem te kennen geven het eynde, waerom de sijnodus alhier is vergaedert geweest, dat oock dezelve heeft goetgevonden hem eens aen te spreken als dat gevoelen niet hebbende, dat tusschen haerlieden ende ons nemmermeer geene vereeninghe en soude connen vallen, maer deselve noch eijndelick hoopende alsoo die gevallen is in Polen ende Russen. Daertoe seer goet waere, dat alle bitterheynt vermydt werde ende dat zijlieden mede teghen ons, ghelijck wij teghen haer, alle modestie gebruijcten, twele in dier voeghen de voorsz. gedeputeerde op hem zullen begeeren, dat se hem meteenen zullen te verstaen geven, dat ons seer mishaecht het lasterboeck PHILIPPI NICOLAI, ende eijndelick alsoo met hem handelen ende spreken als de tegenwoordighe gelegentheynt sal medebrenghen. tWelck geschiet is ende heeft hem beloofd, behoudens zijn conscientie, discretelick te draegen.

Artic. 39.

De naemen dergeener, die totten kerckendienst in Zuydhollandt zijn toegelaeten tsedert den sijnodum, gehouden in den Briel anno 1603, totten tyt des tegenwoordighen sijnodi van Woerden anno 1604, zijn dese naevolgende.

In de classe van Dordrecht :

1. SAMUEL MAIJUS ,	} om te dienen in	{	Strijen.
2. Mr. ZEGHER PITEN ,			Meulenaersgraeff ende Brantwyc.
3. GOTHARDUS PIERIUS ,			Bleskensgraeff ende Wijngaerden.
4. JOANNES MERCERUS ,			Giessen-Nieuwekercke.
5. HUYBRECHT LEYNIERS ,			Alblas.
6. FRANCISCUS TAURINUS ,			Rijsoort.

In de classe van Delff :

7. JACOBUS PAULI , om te dienen tot Schipluij.

In de classe van Leyden :

8. GIBBERTUS OPHENIUS ,	} om te dienen in	{	Lis.
9. JOANNES LODENSTEYN ,			Soeterwoude.
10. JOANNES ADRIANI ,			Woutbrugge.

In de classe van Rotterdam :

11. ADRIANUS SMOOTHIUS ,	} om te dienen in	{	Rhoon.
12. PETRUS CUPUS ,			Craelinghen.
13. ADRIAEN SIMONZ ,			Capelle.

In de classe van den Briel :

14. LEO PETRI ,	} om te dienen in	{	Nieuwenhoorn.
15. VALERIUS VALERII ,			Oudenhoorn.
16. BALTHASAR BAUMONT ,			Hekelingen.
17. CAROLUS RIJCKEWAERT ,			Oostvoorn.

In de classe van Woerden :

18. CORNELIUS BURCHVLIET ,	} om te dienen in	{	Nieucoop.
19. ISEBRANDUS WILHELMI ,			Rhijnsaeterwoude.

Artic. 40.

Visitatores classium syn voor dit jaer genomineert
in de classe van :

- Dordrecht, neffens ANDRIES DE MEESTER, MICHAEL HOGIUS ;
Delff, neffens PIETER LOUWIJCK, DANIEL DOLEGIUS ;
Leyden, neffens HERMANNUM SCHUYL, ADOLPHUS SPRANCHUYSIUS ;
Goude, neffens HERBOLDUM TOMBERGE, LAMBERTUS JEMMINGIUS ;
Rotterdam, neffens HENRICUM ARNOLDI, NATHANAEL MARLANDUS ;
Gorcum, neffens ALBERTUM SELCART, PETRUS LEEUWIUS ;
Briel, alsoo PHILIPPUS GALLUS overleden is, THEOPHILUS RYCKEWAERT ende
CORNELIS DAMMAN ;
Haghe, neffens SAMUELEM MONTANUM, LIBERTUS FRAXINUS ;
Woerden, neffens HENRICUM NOBELIUM, CORNELIUS MARTINI.

Artic. 41.

Totte oude gedeputeerde des sijnode, D. LIBERTUM FRAXINUM ende D. ADRIANUM VAN DEN BORN, sijn van nieuws vercooren ende bygevoecht D. FRANCISCUS LANSBERGIUS ende DANIEL DOLEGIUS.

Artic. 42.

Sijn gedeputeert op den sijnodum van Gelderlandt D. BERNARDUS LA FAILLIE, op den sijnodum van Noorthollandt FESTUS HOMMIUS ende DANIEL DOLEGIUS, op den sijnodum van Groningenlandt ende Ommelanden D. ADRIANUS VAN DEN BORN. Ende is goetgevonden, dat de gedeputeerde voorsz., op de voorsz. sijnoden gaende, ten naesten Suydhollandschen sijnode mondelic ofte schriftelick rapport doen sullen van alle alsulke dinghen als in de voorsz. sijnoden den algemeijnen kercken aengaende gehandelt sullen wesen, ende niet de volle acten gelesen worden.

Artic. 43.

Acten sijnode aff te veerdigen ende te onderteekenen. — De sijnodale acten sullen voortaan binnen de maendt nae het eyndigen des sijnode affgeveerdicht ende allesins gesonden worden door den scribam, ende zullen voorhenen gecollationeert ende onderteekent zijn by den praesidem, assessorem ende scribam.

Artic. 44.

De classis van Woerden sal sijnodael zijn ende de uytgeschrijvinghen des naestcomenden sijnode beneerstighen. Ende zullen vermaeningen gedaen worden van eenen dienaar des woorts uyt de classis van Woerden voor ende een uyt de classe van Dordrecht nae.

Artic. 45.

Ten versoecke van de kercke van Woerden is de vermaeninghe uytgesteld ende nae gedaen in de kercke door D. BERNARDUM LA FAILLIE wt 2 Cor. 10:4 in plaetse van de ordinaerische predicatie. Des nae gewoonlicke censure ende bedanckinghe van de E. E. heeren commissarissen is de vergaeringe met dansegginghe tot God eendrachtelick besloten ende geeyndicht den 13^{en} Augusti anno 1604 voor den middach, ende de acten, daarvan gemaect, onderteekent wt den naem des gantschen sijnode ende bij last desselven door de praesidem, assessorem ende scribam.

FRANCISCUS LANSBERGIUS, hujus synodi praeses.

JOH. DIBBETZIUS, assessor.

DANIEL DOLEGIUS, scriba.